

SATISFACTION

Ett pedagogiskt utvecklingsprojekt

Samarbete mellan
Skånes Arkivförbund och Månteatern, 2010

Karin Sjöberg, Skånes Arkivförbund 2011

Projektet är finansierat av:

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	3
Pedagogik och faction	4
Bakgrund	5
Mål och syften	5
Arbetsprocessen	6
Föreställning med workshop	11
Utvärdering	13
Slutsatser	15
Käll- och Litteraturförteckning	16
BILAGA 1.....	17
BILAGA 2.....	18
BILAGA 3.....	20
BILAGA 4.....	22
BILAGA 5.....	24
BILAGA 6.....	25
BILAGA 7.....	28
BILAGA 8.....	32
BILAGA 9.....	33

INLEDNING

Inom ramen för projektet *Satisfaction* erbjuder Månteatern och Skånes Arkivförbund teaterföreställningen *En tid - tre liv* och workshopen *Historiska källor*.

Möt den unga, radikala studentskan Hildur Sandberg, den hängivna men något galna konstnären Carl-Fredrik Hill och den stridande frälsningssoldaten Ellen Blomkvist!

Alla tre befann sig i Lund vid 1800-talets slut och har lämnat avtryck i arkiven. Kom de någonsin att träffas och vad talade de om? Handlade det om politik, kärlek, religion eller konst?

Föreställningen skildrar deras liv och starka vilja att förändra världen. Men deras kamp och idéer väckte rädsla och motstånd av det omgivande samhället. Varför?

I workshopen får eleverna möjlighet att ta del av ett urval källor som Sandberg, Hill och Blomkvist lämnat efter sig. Det är brev, fotografier, sjukjournaler, betyg och tidningsartiklar. Syftet är att visa olika typer av dokument och skapa ett kritiskt förhållningssätt kring dessa och andra historiska källor. Men även väcka frågor kring hur fakta och fiktion kan vävas samman.

Det här skolerbudandet gick ut till ett antal rektorer, lärare och kulturombud runt om i Skåne i början av september 2010. Ett drygt 20-tal skolklasser från grundskolan till gymnasiet anmälde sitt intresse. (Bilaga 1)

Satisfaction var ett pedagogiskt utvecklingsprojekt och ett samarbete mellan *Skånes Arkivförbund* och *Månteatern*. Projektet pågick under 2010 och finansierades av *Kultur Skåne*. Projektet anspelade på så kallad *faction*, en litterär genre där fakta blandas med fiktion i syfte att skapa spänning och underhållning. Vidare anknöt titeln till de historiska personer projektet valde att lyfta fram. De förenades i ett sökande efter tillfredsställelse genom kärlek, konst, politik och religion. Men varför ett sådant projekt?

PEDAGOGIK OCH FACTION

I våra arkiv finns dokument som återger politiska beslut, men även material som speglar olika människooöden och händelser i historien. Genom arkivpedagogisk verksamhet ges elever en möjlighet att ta del av dessa källor. De får bland annat lära sig hur man kritiskt kan förhålla sig till dessa. Enligt de nya kursplanerna i Historia kommer detta att bli en allt viktigare del inom historieundervisningen i både grundskola och gymnasium (Skolverket 2011).

Ett viktigt mål i historieundervisningen är att skapa en historisk medvetenhet hos eleverna om att dåtid, nutid och framtid är sammankopplade. Inom historiedidaktiken betonas allt oftare att film, litteratur och teater skapar goda förutsättningar för formandet av detta medvetande, det är kulturyttringar som kan ligga till grund för historisk förståelse och empatisk förmåga (Hermansson Adler 2009). En anledning är att dessa konstnärliga uttrycksformer har ett friare förhållningssätt till verkligheten, fakta blandas med fiktion. Detta gränsland kallas, som nämnts, faction och är en specifik litterär genre.

Det karakteristiska för faction är att man utgår från en historisk verklighet som förmedlas med berättartekniker och konstnärliga bearbetningar. Gränsen mellan vad som är sant respektive påhittat är ofta svårt att urskilja, vilket skapar viss osäkerhet hos betraktaren/läsaren samtidigt som den ger upphov till spänning och väcker frågor därmed. Genren återger inte bara en historisk verklighet utan gör också att man kan leva sig in i den (Jansson 2006).

Faction är inget nytt fenomen men forskare menar att intresset för genren växer i vår samtid (Jansson 2006). Inom litteraturredidaktiken hävdas att genrens genomslag är så pass stort att det finns ett behov att skapa diskussioner kring denna i syfte att forma ett kritiskt förhållningssätt bland skolelever. Vad är sanning och verklighet? Vems verklighet är det? Finns det flera berättelser och flera perspektiv? Vad är syftet med berättelsen? I vilken kontext är den sprungen? (Årheim 2005, 2007) Dessa frågor har flera beröringspunkter med de frågor man även ställer till inom historisk forskning och undervisning. Med utgångspunkt i detta tog projektet *Satisfaction* form.

Skolungdomar studerar källor under workshop.

BAKGRUND

Skånes Arkivförbund är ett regionalt lokalhistoriskt arkiv i Skåne som sedan slutet av 1990-talet bedriver en omfattande pedagogisk verksamhet gentemot skolor, lärarutbildning och andra ABM-institutioner. Verksamheten syftar till att problematisera och levandegöra arkivens spännande källor och vid ett flertal tillfällen har särskilda program utformats där dokument kopplats till fiktivt berättande.

Månteatern är en fri teatergrupp med stor erfarenhet av att skapa föreställningar för barn och ungdomar. Dessa syftar till att väcka tankar och diskussioner kring olika ämnen såsom identitet, ensamhet, vänskap, droger och mobbing. Vid ett flertal tillfällen har Månteatern samarbetat med Stadsbiblioteket i Lund och framfört litterära berättelser och sagor. Under våren 2010 producerades vuxenföreställningen *Porslinsnegrer* som tog sin utgångspunkt i Gustav den III:s Sverige. I samband med föreställningen aktualiserades en rad frågor rörande fakta och fiktion, även om man inte specifikt arbetade pedagogiskt med frågan.

Under 2009-2010 inbjöds regionala kulturinstitutioner i Skåne att söka pedagogiska utvecklingsbidrag för innovativa och gränsöverskridande projekt av Region Skånes kulturförvaltning: Kultur Skåne. Hos Skånes Arkivförbund och Månteatern väcktes en idé om hur man, med utgångspunkt i arkivens källor och teaterns konstnärliga uttryck, skulle kunna arbeta och problematisera *faction* i svensk- och historieundervisningen. Efter samtal med lärare, kulturombud, kollegor och kulturutvecklare i regionen utformades projektet **Satisfaction**, och i juni 2010 beviljade Kultur Skåne ett kulturpedagogiskt utvecklingsbidrag för projektets genomförande.

MÅL OCH SYFTEN

Syftet med det pedagogiska utvecklingsprojektet *Satisfaction* var att:

- utforska gränslandet mellan fakta och fiktion.
- öppna upp för nya möjligheten till samarbete mellan arkiv och teater.
- utveckla nya didaktiska metoder för hur man kan problematisera och undersöka "faction" i historie- och svenskundervisningen genom att förena studiet av historiska källor med dramats/teaterns konstnärliga uttryck.
- få elever att reflektera kring berättande och gestaltning av historiska källor.
- skapa en ökad historiemedvetenhet hos elever genom att lyfta fram berättelser i arkiven.

Målsättningen var att utifrån tre människoöden i arkiven skapa och genomföra ett 20-tal föreställningar och källkritiska workshops för skolklasser i Skåne.

I projektgruppen medverkade: *Karin Sjöberg*, arkivpedagog och projektledare, *Helen Ortman*, projektledare, *Magnus Nylander*, manusförfattare & skådespelare, *Eva Wendt*, regissör, *Mats Granath*, skådespelare & kompositör, *Ellen Siöö* och *Lillemor Hjelm*, skådespelare, *Hans*

Dammelius, tekniker, *Cecilia Dellow*, försäljning & publikarbete, samt *Anders Widell*, VD för Månteatern, och *Anna Ketola*, chef vid Skånes Arkivförbund.

Utöver projektgruppen involverades även dramaturg *Dennis Magnusson*, etnolog *Fredrik Nilsson* och historiker *Johan Lundin* vid Malmö högskola, historiker *Ulf Zander* vid Lärarutbildningen på Malmö högskola, författare *Oline Stig*, samt *Anna Hargne Granath* till rekvisita och kostymering.

ARBETSPROCESSEN

URVAL UR ARKIVET AV TRE PERSONÖDEN

Under våren 2010 påbörjades arbetet med att välja ut tre historiska personer som lämnat avtryck i arkiven, framförallt i Skånes Arkivförbunds egna samlingar. För att producera en intressant och bra historia med tillhörande källkritisk workshop krävdes att utvalda personer dels efterlämnat dokument dels kunde kopplas till varandra i tid och rum. Gemensamt för de personer som valdes ut var att de levde i Lund vid slutet av 1800-talet. De delade också en stark vilja att förändra samhället - att utmana normer och värderingar – och de utvalda personerna speglade en dynamisk tid av förändring när folkrörelserna växte fram och demokratiseringen tog form. För att skapa dramatik var det dock viktigt att lyfta fram personernas olikheter och att skapa kontraster.

Valet av personer styrdes även av ytterligare faktorer såsom materialtillgång och tidsresurser. Att hitta fullödiga människoöden i arkiven är tidskrävande och inte alltid möjligt. Detta innebar att två av de utvalda personerna redan var väl dokumenterade medan den tredje var jämförelsevis helt okänd.

Manusförfattare Magnus Nylander gestaltade konstnären Carl Fredrik Hill.

Den ena personen var konstnären *Carl Fredrik Hill*, som inte blev erkänd förrän efter sin död. Carl Fredrik Hill växte upp i Lund och studerade på Konstakademin i Stockholm. Under en period reste han, liksom många andra svenska konstnärer, till Paris för att måla. Carl Fredrik Hill blev sinnessjuk och tillbringade en kort period på *Sankt Lars hospital* i Lund. Därefter flyttade Hill till sitt föräldrahem och bodde där fram till sin död. Med utgångspunkt i Carl Fredrik Hills

väl dokumenterade liv letade projektet fram dokument från olika arkivinstitutioner i Lund såsom sjukjournaler, privata brev, bouppteckningar, fotografier och tidningsartiklar. (Bilaga 2)

Hildur Sandberg var det andra livsödet som valdes ut då det skrivits en utförlig biografi om hennes liv. Hildur Sandberg kom till Lund för att studera till läkare vid Lunds universitet. Hildur var radikal, startade *Lunds kvinnliga studentförening*, propagerade för kvinnlig rösträtt, föreläste i kvinnlig hygien och ingick samvetsäktenskap med *Adolf Björk*. Hon dog av oförklarliga skäl vid 23 års ålder. Manuskript och arbetsmaterial till biografien förvaras på Skånes Arkivförbund. Med utgångspunkt i detta material var det möjligt att hitta ett antal originalkällor som speglade hennes liv; polisförhör, tidningsartiklar, brev, protokoll, och fotografier. (Bilaga 3)

Den radikala studentskan Hildur Sandberg, här tillsammans med två studiekamrater (Mats Granath och Lillemor Hjelm), gestaltad av Ellen Sjö.

Den tredje utvalda personen var frälsningssoldaten *Ellen Blomkvist* som studerat vid *Frälsningsarméns Krigshögskola i Stockholm*. Hon kom till Lund 1896 och bildade stadens första frälsningskår. Ett år senare reste Ellen, tillsammans med en annan kvinnlig frälsningssoldat, på nya uppdrag i Amerika. Ellen Blomkvists liv var inte dokumenterat såsom Sandberg och Hill utan hennes livshistoria forskades fram inom projektet. Med utgångspunkt i en historik skriven av Lunds frälsningskår (vars arkiv bevaras på Skånes Arkivförbund) och ett grupp fotografi från samma kår gick det att spåra Ellen Blomkvist i folkbokföringshandlingar, tidningen *Stridsropet* och i Frälsningsarméns nationella arkiv som förvaras på *Riksarkivet i Stockholm*. (Bilaga 4)

Skånes Arkivförbund förvarar ett flertal skånska kårarkiv åt Frälsningsarmén. Projektets intresse att lyfta fram en kvinnlig frälsningssoldat förstärktes ytterligare av att det pågår ett treårigt forskningsprojekt vid *Malmö högskola* kring kvinnornas roll inom Frälsningsarmén under slutet av 1800-talet. Projektet drivs av etnologen Fredrik Nilsson och historikern Johan Lundin och studien synliggör att kvinnorna inom organisationen hade samma möjligheter som männen att utbilda sig på Krigshögskolan, avancera i graderna samt predika och missionera. Initialt mottogs Frälsningsarmén med stor skepsis av det omgivande samhället. Frälsningssoldater arresterades och fängslades på grund av att de predikade offentligt (Nilsson 2010).

Den unga frälsningssoldaten Ellen Blomkvist framförd av skådespelerskan Lillemor Hjelm.

MANUS OCH REGIARBETE

När de tre historiska personer valts ut och materialet samlats in påbörjades manusarbetet. Under skrivprocessen uppstod många intressanta diskussioner och frågor kring skapandet av *faction*. *Hur nära källorna skulle man vara? Hur skulle man kunna skapa en bra historia utan att rucka för mycket på den historiska verkligheten? Fick man skapa vilka karaktärer som helst av dessa personer i syfte att göra historien mer spännande, eller hade man ett moraliskt ansvar för hur de skildras?*

I slutet av augusti var manuset färdigt och regiarbetet tog vid. Parallellt pågick inläsning av manus, musiken komponerades och en källkritisk workshop för skolungdom färdigställdes samt tekniska och logistiska förberedelser inför teateruppsättningen genomfördes i magasin och arkivlokaler på Arkivcentrum Syd. En viktig del av projektet var att teateruppsättningen utspelade sig i Landsarkivets och Skånes Arkivförbunds gemensamma arkivmagasin i Lund där de historiska dokumenten förvaras.

Arkivlokalen är särskild anpassad för att i första hand skydda arkivhandlingar. Det är i första hand arkivpersonal som har tillgång till arkivmagasinen och endast i särskilda fall släpps utomstående in i denna typ av lokal. I projektet var vi mycket medvetna om att det är oerhört viktigt att presentera en väl genomtänkt konsekvensbeskrivning av projektet för de verksamheter inom Arkivcentrum Syd som inte ingick i projektet men som ändå påverkades av de planerade aktiviteterna. Landsarkivet som är hyresvärd till arkivförbundets lokaler och som också har egen verksamhet i aktuella arkivlokaler och magasin, ställde sig initialt något tvekan till idén med anledning av att delar av föreställningen skulle ske i gemensamt arkivmagasin. Efter diskussion om bland annat fysiska ramar för teaterföreställningen såg man dock med stort intresse och samarbetsvillighet till projektets genomförande. En komplikation under förberedelse- och repetitionsarbetet var också att Landsarkivet tvingades till stora omflyttningar av arkivhandlingar i aktuella arkivutrymmen vilket innebar bland annat något begränsat tillträde till lokalerna i samband med repetitionerna.

Eftersom den planerade föreställningen skulle äga rum i ett arkivmagasin blev spelplatsen utifrån Månteaterns perspektiv något begränsad. Samtidigt erbjöd detta faktum nya intressanta möjligheter jämfört med en traditionell teaterscen. Det slutliga valet av spelplats blev slutligen både i arkivmagasin och i ett intilliggande upppackningsrum. I upppackningsrummet, som inte har samma restriktioner som ett arkivmagasin, skapades en mer traditionell scen dock med en enkel scenografi, ljud- och bildspel, spotlights och sittplatser för publiken. I arkivmagasinet gjordes av förklarliga skäl inga förändringar förutom att en del arkivkartonger och hyllor flyttades undan för att lämna mer plats åt skådespelare och publik. Arkivhyllorna med de oändliga raderna av arkivkartonger blev en del av scenografin där eleverna tillsammans med skådespelarna vandrade runt under föreställningens olika scener och skeenden.

Arkivmagasinet blev en del i scenografin.

PROJEKTGRUPPEN SVETSAS SAMMAN

Innan repetitionerna satte igång arrangerades en "kick-off-vecka" med gemensamma aktiviteter i syfte att sammansvetsa, inspirera och fortbilda projektgruppen. Projektgruppen besökte Kulturens utställning *Moderna tider* där Carl Fredrik Hills konstverk finns representerade. Därefter gjordes en stadsvandring i Lund som anknöt till de tre historiska personerna. Vidare fick projektgruppen ta del av en arkivpedagogisk workshop och visning av Arkivcentrum Syd. Veckan avslutades med en kollateration, det vill säga en gemensam läsning av manus. Utöver dessa aktiviteter anordnades även ett sopplunchföredrag med Fredrik Nilsson som berättade om kvinnornas roll i Frälsningsarmén vid slutet av 1800-talet.

Medverkande i projektgruppen tar del av arkivpedagogisk workshop.

MARKNADSFÖRING OCH UTBUDSKVÄLLAR

I början av september började marknadsföring av projektet. En informationsfolder producerades och spreds via olika nätverk till skolorna. Vidare kontaktades även kulturombud och andra företrädare för skolor per telefon. Information lades ut på institutionernas webbplatser och via Kultur Skånes digitala Kp-katalog. Vidare planerade och genomförde projektet två *utbudskvällar*.

Utbudskvällar är ett koncept som Månteatern brukar anordna i samband med sina nya föreställningar. Kvällarna riktar sig till skolornas kulturombud, vilka oftast ansvarar för inköpen av skolföreställningarna, och syftar till att marknadsföra det kommande utbudet. De utbudskvällar som anordnades inom ramen för Satisfaction vände sig till såväl kulturombud som svensk- och historielärare, skolbibliotekarier och kulturpedagoger. Projektets mening var att kvällarna framförallt skulle uppfattas som en fortbildning kring ämnet faction.

Kvällarnas innehåll bestod av föredrag kring ämnet faction, smakprov ur föreställningen, tilltugg, samt en presentation av projektet. Inbjudna föreläsare var *Ulf Zander* som talade om historisk film som pedagogisk resurs och *Oline Stig* som berättade om tillkomsten av sin bok *Jupiters öga* där fakta blandats med fiktion. De båda utbudskvällarna lockade sammanlagt ett 50-tal personer. (Bilaga 5) Projektet lyckades även få medial uppmärksamhet genom reportage i Sydsvenska dagbladet, Skånska dagbladet och Lokaltidningen Lund. (Bilaga 6)

Under utbudskvällar visades bland annat smakprov från den planerade föreställningen.

FÖRESTÄLLNING MED WORKSHOP

Den 25 oktober 2010 var det premiär för Satisfaction med föreställningen *En tid-Tre liv* och workshopen *Historiska källor*. En åttonde klass från Genarps skola samt ett antal särskilt inbjudna personer utgjorde publik. Dessförinnan hade tre provklasser från Fäladsgården och Östra Tornskolan i Lund besökt både föreställningen och workshopen. Därefter besöktes projektet av ytterligare 22 skolklasser från Lunds kommun, framförallt åttondeklassare från Lerbäck, Östra Torn, Järnåkra, Nyvång/Dalby, Genarp och Norra Fäladen. Det kom även några enstaka gymnasieklasser från Spyken och Katedralskolan i Lund, samt Lunds dans- och musikalgymnasium.

Tre provklasser fick ta del av föreställning och workshop innan premiär.

Skolklasserna välkomnades i entrén av arkivpedagog och skådespelare. Därefter fördes de in i uppknappingsrummet där den 45 minuter långa föreställningen tog sin början. Här möttes publiken av de tre huvudpersonerna Hill, Sandberg och Blomkvist. Föreställningen fortsatte vidare ut i magasinet där publiken tillsammans med skådespelarna förflyttade sig till olika platser. Pjäsen avslutades där den började – i uppknappingsrummet.

Genom små korta scener skildrades valda delar av de unga personernas liv baserat på källmaterial. Det var exempelvis scener från Lunds kvinnliga studentmöte, Hills ateljé i Paris och från Lunds frälsningskår. Utöver det fanns även scener där de tre huvudpersonerna möttes och förde samtal med varandra. De påhittade mötena var ett sätt att skapa dramatik och att synliggöra likheter och olikheter mellan personerna. Föreställningen innehöll nyskriven musik som framfördes på olika instrument. Rekvisitan och kostymeringen var enkel och sparsam. Den enda större satsning var de bilder av Lund som valdes ut och projekteras på en av väggarna, samt de förstorade porträttbilderna på plexiglas av Hill, Sandberg och Blomkvist. Bilderna och porträtten skapade en känsla av autenticitet. De blev en påminnelse och bekräftelse på att det var verkliga historiska människoöden som skildrades.

Dramatisering i arkivmagasinet.

Efter föreställningen fick eleverna ta del av en workshop som pågick cirka 40 minuter. Workshopen introducerades med att diskutera varför projektet valt namnet Satisfaction och en rad frågor väcks: *På vilket sätt kan namnet kopplas till de historiska personerna? Hur vet man att personerna har funnits på riktigt? Träffades de i verkligheten? Vad betyder "faction" och varför väljer man oftast att blanda fakta och fiktion när man skapar berättelser? Är det okej att göra det? Vilka problem kan uppstå?*

Efter denna introduktion delades eleverna in i olika grupper där var grupp fick arbeta med en av de tre historiska personerna. Varje livsöde fångades av ett tiotal välgjorda kopior av originalkällor, och ett antal formulerade arbetsuppgifter fanns förberedda för diskussion i grupp. (Bilaga 6) De utvalda arkivdokumenten var en blandning av olika typer av källor såsom fotografier, privata brev, tidningsartiklar och offentliga dokument. Arbetsuppgifterna innehöll frågor rörande de olika källorna, men även frågor där eleverna fick jämföra källornas innehåll med föreställningen. Även om arbetsmaterialet var kopior fick eleverna använda vita handskar i syfte att förstärka känslan av autenticitet och arkivforskning.

Föreställningen följs av en källkritisk workshop.

Som förberedelse för lärare och skolelever skickades ett brev inför föreställning och workshop. Brevet innehöll information om hur man som lärare kunde förbereda klassen inför besöket såsom att sätta in de tre personerna i en historisk kontext. Till sin hjälp fick lärarna korta faktatexter om personerna, samt olika käll- och litteraturtips. Var lärare fick också i samband med besöket med sig en uppsättning kopior av dokument och arbetsuppgifter för att lärarna skulle ha möjlighet att följa upp workshopen när skolklassen är tillbaka till sitt klassrum. (Bilagor 2-4)

UTVÄRDERING

LÄRARNAS UTVÄRDERING

Inom ramen för projektet gjordes två utvärderingsenkäter, en till lärarna och en till projektgruppen (Bilaga 8-9). Enkäten till lärarna skickades ut i mitten av december 2010 vilket kan ha påverkat svarsfrekvensen då arbetsbelastningen på lärarna är hög i slutet av en termin. Flertalet lärare uttryckte dock i samband med besöket stor uppskattning för såväl föreställning som workshop. De såg mycket positivt på kombinationen av källstudier och dramatisering.

De skiftliga utvärderingarna bekräftade den allmänt positiva uppfattningen som framkom under besöken. Lärarna skrev att projektet levde upp till de förväntningar man hade. Några av kommentarerna var: *"en annorlunda historiektion"* och *"en gränsöverskridande lektion i svenska och historia och där elevernas intresse för arkiv skulle väckas till liv"*. Några menade att projektet kändes *"proffsigt och genomtänkt"* och att vi lyckades *"visa hur man kan levandegöra historia"* samt aktiviteten tydliggjorde för eleverna *"spänningen mellan fakta och fiktion"*.

Vidare menade lärarna att projektinnehållet var högst relevant för både svensk- och historieundervisningen då man kunde relatera till den aktuella tidsepoken och till hur man hanterar historiska källor, men också till diskussioner kring fakta och fiktion i samband med litteratur och dramastudier. En del lärare såg nya möjligheter med undervisningen medan andra menade att den fördjupade och kompletterade denna.

Enligt lärarna tyckte flertalet elever att besöket var bra och att de lärde sig mycket. Eleverna ansåg att skådespelarna var duktiga och att livsödena var intressanta att ta del av, särskilt Hildur Sandberg. Ungdomarna uppskattade teaterformen, att som publik få gå runt i arkivet. Detta bidrog till att eleverna kände sig delaktiga i föreställningen. Många tyckte också att workshopen var intressant och givande, men alla var inte nog förberedda att själva vara aktiva under momentet. En lärare föreslog att workshopen kunde ha föregått föreställningen och en annan menade att arbetsuppgifterna var alltför styrande. En elev tyckte att man skulle försökt att få med texterna i föreställningen.

I mötet med skolklasserna framgick ganska tydligt vilka skolklasser som var väl förberedda inför besöket. Eleverna visste vad de skulle göra på arkivet och de hade också orienterats om personerna och tidsepoken. För dessa elever kom inte arbetet med källorna som en "jobb" överraskning vilket innebar att de kunde tillgodogöra sig innehållet betydligt bättre än de som kom helt oförberedda.

PROJEKTGRUPPENS UTVÄRDERING

Utvärderingen inom projektgruppen bestod av ett antal frågor kring samarbetet mellan arkivet och teatern, men även en hel del frågor rörande arbetsprocesserna kring uppsättningen av föreställningen.

Samarbetet beskrevs genomgående som givande, utvecklade och intressant. En av deltagarna ansåg att: *"Det har varit lärorikt och inspirerande att man kan ha så mycket ut av att jobba jämsides med en annan slags verksamhet"*. En annan tyckte att det varit positivt att komma till en ny miljö och träffa andra människor och bli en del av deras vardag, men även att ha *"fått en inblick i arkiven och hur de kan användas"* och *"sett hur ett samarbete med teatervärlden kan befrukta båda verksamheterna"*. För en del inom projektgruppen har det också varit spännande att få följa hela arbetsprocessen från ett antal dokument till en historia, ett manus och därifrån till en färdig föreställning. De gemensamma aktiviteterna upplevdes som mycket roliga och viktiga. Man lärde känna varandra och fick fördjupande kunskaper. Likaså uppskattades innehållet i utbudskvällarna av samma skäl.

Projektgruppen med personal från Skånes Arkivförbund och Månteatern är samlad.

Genomförandet av projektet såsom förberedelser, repetitioner och speltid fungerade överlag bra. Några från teatern upplevde dock att det inledningsvis fanns en viss motsträvighet från arkivpersonalen på Arkivcentrum Syd. Kanske skulle man ha haft mer tid för att mötas innan projektet satte igång. Det var också, som tidigare nämnts, problem med att få tillgång till magasinet då det krockade med Landsarkivets omflyttning av arkiv. Man menar att det skapade en del onödig press och viss osäkerhet. Vidare upplevde en del att projektet led av bristande ekonomi vilket exempelvis innebar att det inte fanns en riktig kostymör/scenograf, men även att det saknades tid för repetitioner, musik- och teknikförberedelser. Samtidigt visade projektet, trots sina brister, att det faktiskt gick att skapa en kvalitativ föreställning med små resurser bland annat på grund av god planering och tydliga projektmål.

De lärdomar vi tar med oss inför framtida samarbeten är betydelsen av förankring, att möta en ny organisation tar tid, men även vikten av en öppen dialog och ett bra förarbete. Det är också viktigt att det finns en stark gemensam vilja att arbeta med och genomföra projektet.

När det gällde det pedagogiska arbetet så framfördes önskemål om ett fördjupat samarbete med skolklasserna för att de på så sätt skulle få ut mer av projektet. Kanske hade man kunnat ha en närmare kontakt med lärarna och fler workshops för att på så sätt bli en mer integrerad del av skolarbetet.

SLUTSATSER

Sammanfattningsvis visade utvärderingarna från såväl projektgrupp som lärare att projektet *Satisfaction* mer än väl levt upp till projektets syften och mål. Skånes Arkivförbund och Månteatern lyckades inom loppet av ett år skapa en välbesökt och uppskattad teaterföreställning med tillhörande workshop. Projektet har spridits till kulturombud, skolbibliotekarier, lärare, kulturpedagoger och skolledare via en bred marknadsföring och genom utbudskvällar, men även med hjälp av god publicitet i de skånska dagstidningarna och vid en skolledarkonferens vid Dunkers kulturhus organiserad av Kultur Skåne.

Satisfaction har visat på ett gränsöverskridande samarbete där två skilda verksamheter befruktat varandra genom att förena arkivens källor med teaterns konstnärliga gestaltning. Projektet har prövat och utvecklat en pedagogisk metod för hur man kan problematisera "faction" i historie- och svenskundervisningen. Metoden har lett till goda idéer inför framtiden kring hur man levandegör originalkällor på ett nytt sätt. Målet för arkivstudierna behöver inte enbart fokusera på historiska fakta och källkritik utan kan även närma sig andra områden inom litteraturen som handlar om berättande. I Skåne finns ett antal lokala arkiv som förvarar och bevarar lokalhistoriska källor som kan användas för såväl källkritiska studier som att problematisera och skapa faction i form av drama, film eller litteratur.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Adler Hermansson, Magnus 2009, *Historieundervisningens byggstenar: grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik*, Stockholm: Liber

Diverse dokument och fotografier från Skånes Arkivförbund, Lunds universitets bibliotek, Landsarkivet i Lund, Lunds Universitetets arkiv, Riksarkivet och Region Skånes Arkiv, se bilagorna 2-4

Förordning om ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnen, bilaga till protokoll vid Utbildningsdepartementet 2010-12-02, www.skolverket.se 20110428

Jansson, Bo G 2006: *Episkt dubbelspel: om faktionsberättelser i film, litteratur och TV*, Uppsala: Hallgren & Fallgren

Lgr11: kursplan i historia i grundskolan, www.skolverket.se 20110428

Nilsson, Fredrik, "Martyrer och respektabla kvinnor. Osäkra identiteter inom Frälsningsarmén vid 1880-talets slut", (i en antologi som kommer under 2011)

Sammanställning av utvärdering, samt utvärderingsenkäter inom ramen för projektet *Satisfaction*. Förvaras på Månteatern och Skånes Arkivförbund

Årheim, Anette 2005: "Det ska ha hänt i verkligheten". Om den självbiografiska genren i litteraturundervisningen", i *Perspektiv på didaktik*, Svenskläraryrskommitténs årsskrift, Stockholm

Årheim, Anette 2007: *När realismen blir orealistisk. Litteraturens "sanna historier" och unga tolkningsstrategier*, Växjö University Press

Övrigt

Porträttfotografierna på Hill, Blomkvist och Sandberg kommer från Lunds universitetsbiblioteks handskriftsavdelning och Skånes Arkivförbund.

Övriga fotografier i rapporten är tagna av Karin Sjöberg, förutom projektgruppsfotot på sid som är taget av Anders Widell.

BILAGA 1

Satisfaction är ett pedagogiskt samarbetsprojekt mellan Skånes Arkivförbund och Månteatern, med stöd från Kultur Skåne. Med utgångspunkt i tre verkliga personöden har vi skapat en teaterföreställning där verklighet och fantasi vävs samman. Vi undersöker gränslandet mellan fakta och fiktion genom att arbeta med både historiska källor och teaterns konstnärliga uttryck.

Efter föreställningen anordnas en workshop där eleverna med handledning får utforska detta gränsland med hjälp av historiska dokument. Vår målsättning är att projektet ska bidra till en ökad historiemedvetenhet hos eleverna, samt få dem att reflektera kring berättande och användandet av historiska källor.

Projektets övergripande syfte är att utveckla metoder för hur man kan arbeta med "faction" i historie- och svenskundervisningen.

Namnet Satisfaction anspelar på "faction", en litterär genre där fakta blandas med fiktion i syfte att skapa spänning och underhållning. Vidare anknyter titeln till de historiska personer projektet valt att lyfta fram. De förenas i ett sökande efter tillfredställelse genom kärlek, konst, politik och religion.

Med stöd av:

SATISFACTION

Teaterföreställningen *En tid - tre liv*
& workshopen *Historiska källor*

i samarbete mellan

SKÅNES
ARKIVFÖRBUND

Månteatern

Möt den unga, radikala *studentskan Hildur Sandberg*, den hängivna men något galna *konstnären Carl-Fredrik Hill* och den stridande *frälsningssoldaten Ellen Blomkvist*!

Alla tre befann sig i Lund vid 1800-talets slut och har lämnat avtryck i arkiven. Kom de någonsin att träffas och vad talade de om? Handlade det om politik, kärlek, religion eller konst?

Föreställningen skildrar deras liv och starka vilja att förändra världen. Men deras kamp och idéer väckte rädsla och motstånd av det omgivande samhället. Varför?

I workshopen får eleverna möjlighet att ta del av ett urval källor som Sandberg, Hill och Blomkvist lämnat efter sig. Det är brev, fotografier, sjukjournaler, betyg och tidningsartiklar. Syftet är att visa olika typer av dokument och skapa ett kritiskt förhållningssätt kring dessa och andra historiska källor. Men även väcka frågor kring hur fakta och fiktion kan vävas samman.

Projektidé: Karin Sjöberg
Manus: Magnus Nylander
Regi: Eva Wendt
Dramaturg: Dennis Magnusson
Kompositör: Mats Granath
Tekniker: Hans Danelius
Medverkande: Lillemor Hjelm
Mats Granath, Magnus Nylander, Ellen Siöö
Workshop: Karin Sjöberg
Projektledare: Helen Ortman & Karin Sjöberg
Försäljning & Publikarbete: Cecilia Dellow

Spelas på
Skånes Arkivförbund
Portfyrvägen 19

mån 25 okt	10.00 Premiär
tis 26 okt	10.00
ons 27 okt	10.00 & 12.30
fre 29 okt	10.00 & 12.30
tis 16 nov	10.00
ons 17 nov	10.00 & 12.30
tor 18 nov	10.00 & 12.30
fre 19 nov	10.00 & 12.30
mån 22 nov	10.00 & 12.30
tis 23 nov	10.00
ons 24 nov	10.00
tor 25 nov	10.00 & 12.30
tis 14 dec	10.00
ons 15 dec	10.00 & 12.30
tor 16 dec	10.00 & 12.30
fre 17 dec	10.00 & 12.30

INFORMATION

För årskurs: 8-9 & gymnasiet
Föreställningen: ca 40 min, utspelar sig i arkivet
Workshopen: ca 45 min sker på Skånes Arkivförbund
Stadsbuss nr 5 går till Skånes Arkivförbund
Hållplats: Arkivcentrum Syd
Pris: 2500 kr ex moms /föreställning
Vi tar in max 30 personer per föreställning

KONTAKT

Månteatern Cecilia Dellow 046-18 98 99 eller
cecilia@manteatern.se
Skånes Arkivförbund Karin Sjöberg 046-19 59 64

BILAGA 2.

Carl Fredrik Hill

1849

Hill föddes i Lund.

Fadern Carl Johan Hill var professor i matematik och modern, Charlotte Hill, kom från en prästfamilj. Syskonen var flickorna Anna, Hedda och Rose-Marie.

Familjen bodde på Skomakaregatan 84 i Lund.

1858

Hill började som elev vid Katedralskolan i Lund.

1870

Hill tog studentexamen och bestämde sig för att bli konstnär, trots faders ogillande.

1871-73

Hill studerade vid Konstakademien i Stockholm. Han var kritisk till Konstakademins konstsyn och undervisningsformer.

1873

Hill reste till Paris, skaffade ateljé och målade.

1875

Hill antogs till "Salongen" med en målning med motiv från Fontainebleauskogen och fick fina recensioner i Sydsvenskan. Hans far och syster Anna dog.

1877

Hill lämnade in ett antal målningar till Salongen i Paris, men refuserades.

1878

Han arbetade med sikte på Världsutställningen, där man endast antog ett av hans 18 inlämnade verk. Hills mentala hälsa förvärrades och han lades in på Dr Blanchés klinik i Passy.

1880-1881

Hill flyttades till Sankt Hans Hospital i Roskilde

1882

Hill togs in på Lunds hospital (Sant Lars sjukhus)

1883

Hill skrevs ut från sjukhuset och flyttade till modern och systemen Hedda i barndomshemmet.

1883-1911

Hill levde i sin faders gamla arbetsrum och bibliotek där han utförde flera tusen teckningar och skrev ett litterärt verk kallat det stora Versmanuskriptet.

1911

Carl Fredrik Hill dog efter en lunginflammation

Källor och litteratur: **Carl-Fredrik Hill**

Arkiv

Carl Fredrik Hills brevsamling, Lunds universitetsbiblioteks handskriftsavdelning

Fotografi av Carl Fredrik Hill, Lunds universitetsbiblioteks handskriftsavdelning

Sjukjournal från Sant Lars hospital , St. Lars hospitals arkiv, Region Skåne

Bouppteckning från 1911, Rådhusrätten och magistraten i Lund, 1911, F II a: 123, Landsarkivet i Lund

Målningar av Carl Fredrik Hill, Kulturen i Lund (skisser och målningar finns i Modernismutställningen)

Tidningsartikel

"Dagbok från Paris", *Syd Svenska Dagbladet* 3/4 1875

Litteratur

A.D. Anderberg: *Carl Hill. Hans liv och hans konst*. Malmö: Allhems förlag 1951

Sten-Åke Nilsson: *Carl Fredrik Hill 1876*. Borås 1992

Karin Sidén (red). *Carl Fredrik Hill*. Laholm: Bokförlaget Atlantis i samarbete med nationalmuseum 1999

Internet

Auktion 556: "Det blommande fruktträdet" av Carl Fredrik Hill nr. 43,
www.bukowskis.se 2010-06-09

BILAGA 3.

Hildur Sandberg

1881

Hildur Sandberg föddes i Ängelholm. Fadern var guldsmed och modern Emma ägde en beklädnadsaffär. Bröderna var Fritz, Carl och Hugo.

Gick i skola på Ängelholms flickpension.

1895

Sandberg flyttade till Lund och gick på Högre Elementarskolan i Lund (Rönströmska skolan)

1898

Sandberg fortsatte på Lunds högre allmänna läroverk och tog studenten.

1899

Sandberg började studera på Lunds universitet och skrev in sig på Helsingborgs-Landskrona nation.

Sandberg blev medlem i den radikala studentföreningen D.Y.G (Den Yngre gubben)

1900

Sandberg var med och bildade den Kvinnliga studentföreningen.

1902-1903

Sandberg var delaktig i att starta en kvinnlig rösträttsförening i Lund och deltog troligtvis i rösträttsdemonstration 1902.

1903

Hildur Sandberg inledde ett förhållande med studenten Adolf Björk.

Sandberg höll kurser i kvinnlig hygien.

1904

Sandberg höll konfessionslös söndagsskola på Folkets hus i Lund, ett samarbete mellan D.Y.G och Lunds arbetarkommun.

Sandberg blev medlem i Malmö socialistiska ungdomsklubb.

22 december dog Hildur Sandberg. Dödsorsaken förblev okänd.

Källor och litteratur: Hildur Sandberg

Arkiv

Brev och manuskript: Johannes Blidfors arkiv v 4-5, Skånes Arkivförbund

Husförhörlängd: Ängelholms församling A1:1885-188, Landsarkivet i Lund

Betygskatalog ht 1895 från Högre elementarskolan för flickor,
Lunds stads skolorarkiv A3:1, Stadsarkivet i Lund

Fotografi av Hildur Sandberg, Lunds arbetarkommuns fotosamling, Skånes Arkivförbund

Matrikel från Helsingborg-Landskrona nation vt 1899, Akademiska föreningens arkiv

Protokoll från Lunds kvinnliga rösträttsföreningen, Akademiska föreningens arkiv

Matrikel från Lunds kvinnliga rösträttsförening, Akademiska föreningens arkiv

Styrelseprotokoll 6/3 1905, Lunds Arbetarkommun, Skånes Arkivförbund

Polisprotokoll nr. 85 fredagen den 23/12 1905, Åklagare och polisen i Lunds arkiv B1a:1,
Landsarkivet i Lund

Tidningsartiklar

Kamraten 1895 nr 21, 1897 nr 20, 1898 nr. 6

"Demonstrationerna", *Arbetet* 27/4 1902

"Kvinnliga rösträttsmötet", *Folkets tidning* 26/1 1903

Annons om kvinnlig hygien, *Arbetet* 2/12 1903

"Studentföreningen D.Y.G.s söndagsskola", *Folkets tidning* 15/4 1904

Obduktionsprotokollet, *Arbetet* 10/3 1905

"Den konfessionslösa söndagsskolan", *Folkets tidning* 19/4 1904

"Också en tidsbild", *Svenska morgonbladet* 20/4 1904

Hildur Sandbergs jordfästning, *Folkets tidning* 13/3 1905

Litteratur

Johannes Blidfors, *Lejoninnan från Lund*, Malmö: Perfekta 1982

Internet

Gull Åkerholm, *Hildur Sandberg* www.ts.skane.se

www.folkirorelse.se - ett digitalt läromedel om folkrörelser och demokrati

BILAGA 4.

Ellen Blomkvist

1868

Ellen Blomkvist föddes i Jönköping.

Medlem av Nässjö friförsamling. Bosatt i Fridhem, Nässjö. Kunnig i sång och gitarr.

1887

Ellen Blomkvist blev frälst.

1888

Blomkvist antogs till kadettutbildningen vid Frälsningsarméns krigshögskola i Stockholm.

1888-89

Kadett Ellen Blomkvist tog över den nystartade kårverksamheten i Kristinehamn. Skrev en hälsning i Stridsropet.

Avancerade från kadett till löjtnant. Reste till kåren i Karlstad, Varberg och Stockholm div I.

1890

Avancerade från löjtnant till kapten.

Kom till Stockholm div IV, Skrev i Stridsropet. Reste till kåren i Örebro.

1891-94

Reste till kårerna i Köping, Sundsvall I, Göteborg I, Stockholm I, Kristianstad och Smedjebacken.

1894-1895

Kapten Blomkvist kom till Lund och startade Lunds kår. Skrev i Stridsropet.

1895-1897

Reste till Helsingborgs kår och Karlskrona kår.

1897

Ellen Blomkvist fick benämningen ensign och reste i februari till New York via London tillsammans med stabschefen Hildur Karlson.

1899

Gifte sig med ensign Karl August Bergh och födde sonen Don Berg i New York.

Bosatte sig i St. Louise, Minnesota.

Källor och litteratur: **Ellen Blomkvist**

och andra kvinnliga frälsningssoldater

Arkiv

Historik och fotografier, Lunds frälsningsarmés arkiv F5:1-2, Skånes Arkivförbund

Krigsartiklar, Lunds frälsningsarmés arkiv F3:1, Skånes Arkivförbund

SCB register över födda och döda, Landsarkivet i Lund

Brev från Ellen Blomkvist, Frälsningsarméns arkiv, Riksarkivet i Stockholm

Brev och noteringar rörande Ellen Blomkvist, Frälsningsarmén i Stockholm

Artiklar

"Jubileum för frälsningsarmén i Kristinehamn", *Kristinehamnsposten* 3/6 2010

Ur Stridsropet:

"Budskap från Vestern", 20/3 1897

Rapport från Kristinehamn 26/1 1889

Rapport från Stockholm 25/1 och 1/3 1890

Bild av Ellen Blomkvist, Stridsropet 1893

"Till Amerika och Tyskland" 20/2 1897

"Officiella meddelande – Befodrade" 18/1 1890

"Bref från fängelset" 25/1 1890

"Från Lunds slumstation" 1896 17/10 1896

Litteratur rörande Frälsningsarmén

Thorsten Kjäll, *De följde en fana. En berättelse om Frälsningsarmén i Sverige under sjuttiofem år 1882-1957*, Stockholm: Förlag F.A press 1957

Selma Lagerlöf, *Körkarlen*, 1912 (gjordes även som stumfilm 1921 och vanlig film 1958)

Fredrik Nilsson, *Martyrer och respektabla kvinnor. Osäkra identiteter inom Frälsningsarmén vid 1800-talets slut* (artikeln kommer att ingå i en antologi år 2011, artikeln finns tillgänglig i kopierad form)

Internet

www.folkirorelse.se - ett digitalt läromedel om folkrörelser och demokrati

Under rubriken Människor finns en skildring av frälsningssoldaten Gunhild Andersson

BILAGA 5.

SATISFACTION

Vi har glädjen att bjuda in dig och en kollega till en av våra spännande
utbudskvällar med temat "faction", inför vårt projekt Satisfaction

Måndag 4/10 kl 18.30

"24 sanningar i sekunden? Film som historisk resurs."

Ulf Zander berättar om filmens möjligheter i undervisningen. Historiska filmer skapar spänning, men innehåller ofta faktafel och förenklingar av verkligheten. Hur ska man som pedagog förhålla sig till det? Vad kan filmer berätta?

Ulf Zander är docent i historia och lektor vid Malmö högskola. Han har skrivit flera böcker och artiklar om historiebruk och film.

Torsdag 14/10 kl 18.30

"Jupiters öga" Från fakta till fiktion

Oline Stig talar utifrån sin nya roman Jupiters öga om sökandet efter svaret på frågan: Varför blev farfar nazist? Hon utgår från biografiska och historiska fakta, men väljer sedan att ta fiktionen till hjälp. På vilket sätt kan fantasin användas när inte faktan räcker till?

Oline Stig är författare och verksam som kulturskribent vid Sydsvenska Dagbladet och Dagens Nyheter. Jupiters öga publicerades 2010. Tidigare har Oline Stig gett ut ett flertal novellsamlingar, samt skrivit dramatik för scen. Böckerna kommer finnas till försäljning under kvällen.

**Vi bjuder på föredrag, något från föreställningen, tilltugg och vin,
samt berättar om projektet Satisfaction**

Osa senast 24 september till cecilia@manteatern.se eller 046-18 98 99

Plats: Skånes Arkivförbund, Porfyrvägen 19 i Lund.

Stadsbuss nr 5 hållplats Arkivcentrum Syd/Gastelyckan

Skriv vilken av kvällarna du/ni vill komma samt ev. allergier/vegetarisk mat

Tyvärr är det begränsat antal platser. Först till kvarn...

Manteatern

**SKÅNES
ARKIVFÖRBUND**

Med stöd av: **SKÅNE**

Teater bland arkiverade människoöden

LUND

Det är inte vem som helst som får gå in i Skånes Arkivförbunds stora lagerutrymmen. Men i höst kommer skolklasser att kunna göra det. För att se teater.

Satisfaction heter ett pedagogiskt samarbetsprojekt mellan Skånes arkivförbund och Månteatern.

Arkivpedagog Karin Sjöberg berättar att man hållit på med pedagogisk verksamhet i många år, men att detta är något helt nytt.

– I Norge har man börjat göra teater och dramatisera historier. Jag blev väldigt inspirerad av detta och ville göra något om de personer som finns i våra arkiv, säger hon.

Syftet är att blanda fakta och fiktion, likt de många böcker och filmer som baseras på verkliga händelser, men som har dramatiserats för att skapa en spännande historia.

I ett samarbete med Månteatern har föreställningen "En tid – tre liv" skapats. Pjäsen handlar om den radikala studentkan Hildur Sandberg, den kände konstnären Carl-Fredrik Hill och frälsningssoldaten Ellen Blomquist.

Alla tre levde i Lund under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet och kämpade för att förändra världen på olika sätt.

– Vi har valt ut tre perso-

DET ÄR DÄR FANTASIN KOMMER IN.

ger manusförfattaren och en av skådespelarna, Magnus Nylander.

Historien handlar om de tre personligheterna var för sig, men man har också fantasierat kring vad som skulle hända om de tre möttes.

Dessutom finns det arkivmaterial om dem bevarat.

Förutom pjäsen kommer eleverna, från årskurs åtta och uppåt, att ha en workshop där utforskas den flytande gränsen mellan fakta och fiktion med hjälp av historiska dokument.

– Eleverna ska diskutera hur man skapar fiktion och vad som är sanning och vad som är fiktion, säger Karin Sjöberg.

Ur ett dramatiskt perspektiv har Månteatern jobbat med att försöka hitta det mänskliga bakom alla fakta om de här tre personerna.

– Det är där fantasin kommer in, säger regissör Eva Wendt.

Pjäsen spelas för skolor under hösten. Det är ännu oklart om det blir föreställningar för allmänheten.

Ellen Siöö och Magnus Nylander har stora ytor att röra sig på inne i arkivet.

FOTO: JONAS P. ANDERSSON

Några av de handlingar som finns bevarade i arkiven som

Mats Granath, Lillemor Hjelm, Ellen Siöö och Magnus Nylander

Dammigt arkiv blir levande historia

Teaterföreställning blandar fakta och påhitt

GRÄNSLAND. Den unika teaterföreställningen *Satisfaction* ska i autentisk arkivmiljö blanda belagd fakta och fantasifulla påhitt. Var går egentligen skiljelinjen mellan vad som är sant och osant? I det gränslandet rör sig den uppsättning som hos Lunds ungdomar vill väcka aktuella frågor med hjälp av historisk tillbakablick.

Hildur Sandbergs huvud sticker upproriskt upp mellan stora bokhyllor och tunga pärmar. Trotsigt rör hon sig bland tunga böcker av välskrivna sidor och propagerar för kvinnlig rösträtt. Karaktären spelas av Ellen Siöö som, tillsammans med de andra skådespelarna och publiken, rör sig genom både arkivet och ett samhälle i förvandling. Handlingen utspelar sig i Lund för drygt hundra år sedan, och tar avstamp i tre människoöden.

Givande blandning

– Det är första gången i Sverige man gestaltar den här typen av historia inne i arkiv-

TRIO. De tre huvudpersonerna möttes troligen inte i verkligheten, vilket ger utrymme för fiktion.

FOTO: LOTTA JOHANSSON

miljö, säger Karin Sjöberg som är arkivpedagog.

Samarbetet mellan Månteatern och Arkivförbundet, som delvis finansieras av pengar från Kultur Skå-

ne, kan ses representera uppsättningens olika delar: arkivet fakta och teatern fiktionen.

– Blandningen är givande för båda parter, säger Mån-

TRAGIK. Studenten Hildur Sandberg (spelas av Ellen Siöö) visade sig ha gjort många avtryck i historien, trots sin mycket tidiga bortgång.

FOTO: LOTTA JOHANSSON

SATISFACTION

■ **Föreställningen** hade premiär 25 oktober och kommer att spelas fram till jul. Manus är skrivet av Magnus Nylander, Eva Wendt är regissör och Dennis Magnusson dramaturg.

teaterns Helen Ortman som är projektledare.

Samhälle i förändring

Målgruppen är skolelever från årskurs åtta till gymnasiet och hittills har intresset varit stort.

– Det är ju skolungdomar vi riktar oss till men vi har märkt ett intresse även bland

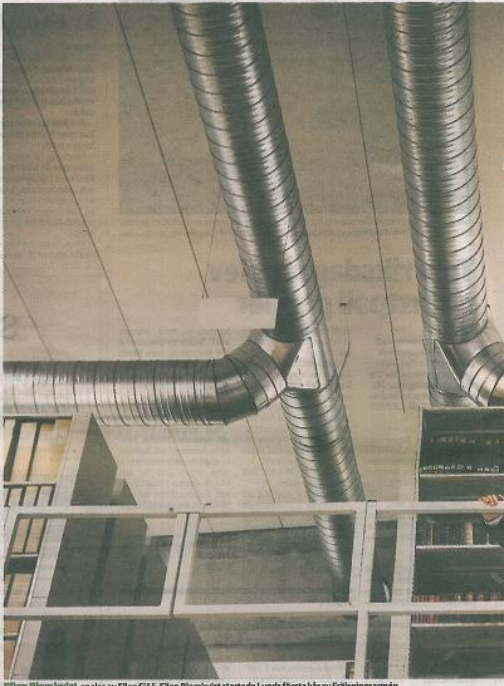
allmänheten, så vi får se vad det blir, säger Karin Sjöberg från Skånes Arkivförbund.

Förutom kvinnorrättskampen Hildur får man möta konstnären Carl-Fredrik Hill och frälsningssoldaten Ellen Blomkvist, som lämnat små och stora avtryck i de lokala arkiven.

– Det visar på ett samhälle i förändring. Samtidigt tror jag att det finns mycket att identifiera sig med för ungdomarna; gestalterna drivs av en stor passion och drömmar om framtiden.

LOTTA JOHANSSON

redaktion.lund@lokaltidningen.se

Ellen Blomkvist, spelas av Ellen Söö. Ellen Blomkvist startade Lunds första kör av Frälsningsarmén.

Döda Lundabor

Lund. Carl Fredrik Hill: "Ingen förstår mig. Är jag galen?"
Hildur Sandberg: "Jag förstår att du lider."
Hildur Sandberg: "Ni bara gnäller. Man måste agera – kvinnlig rösträtt nu!"

De historiska Lundabor som ville förändra världen. Nu tar de klivet ur arkivskåpen och gestaltar på scen i ett projekt som ska väcka elevernas nyfikenhet på källorna till vår historia. De levde i en omvälvande tid kring första sekelskiftet. De var starkt engagerade inom konst, politik och religion, men stötte också på hårt motstånd.

Nu möts de i projektet "Satisfaction" som Arkivcentrum Syd skapat tillsammans med Mänteatern.

Pjäsen "En tid - tre liv" bygger på fakta ur arkiven blandat med fiktion. Arkivpedagog Karin Sjöberg på Arkivcentrum Syd hittade idén om ett samarbete mellan arkiv och teater i norska Trondheim. Tillsammans

med gode vännen Magnus Nyländer från Mänteatern diskuterades föreställningen fram.

Av de tre huvudpersonerna är två väl kända: konstnären Carl Fredrik Hill och den kvinnliga läkarsoldaten Hildur Sandberg, också kallad Lejoninnan från Lund.

Den tredje, frälsningssoldaten Ellen Blomkvist, är mindre känd, men hon startade Lunds första frälsningskör år 1894.

Genomgående för alla tre är att de sökte tillfredsställelse i det de engagerade sig i, vilket gav projektet namnet Satisfaction. Men namnet utgår också från att det handlar om fiktion, alltså en blandning av fakta

Carl Fredrik Hill, spelad av Magnus Nyländer, ville göra genombrott på Världsutställningen i Paris men blev psykiskt sjuk när alla utom en tavla refuserades.

Hildur Sandberg
1881-1904. Född i Ångelholm, läste medicin i Lund. Blüdde den kvinnliga studentföreningen, kämpade för kvinnlig rösträtt, ledde i samvetsaktenskap. Hill lussar i kvinnliga hygien och startade en konfessionslösa sändskola. Dog endast 23 år gammal av okänd anledning.

Carl Fredrik Hill
1849-1911. Professor från Lund, konstnär mot ledars vilja. Studerade vid Konstakademien i Stockholm, reste till Paris. Blev psykiskt sjuk och vårdades på Sankt Lars, men senare i barndomsbarnhemmet fram till sin död 1911. Hans målningar sågs på för målkonstellation.

Ellen Blomkvist
1868-1904. Född i Jönköping. Fröst 1887, anstogs till Frälsningsarmén i Stockholm året därpå. Bodde i Lund 1894-95 och startade Lunds kör. Flyttade 1897 till New York där hon gifte sig med Carl August Bergh. De fick en son och flyttade senare till Minnesota.

Mänteaterns Mats Granath har skrivit musik och sångtexter till uppsättningen.

kliver ut ur arkivet

och fiktion, säger Karin Sjöberg. Man vet inte om de tre personerna någonsin träffades i Lund. Men de kan ha gjort det, vilket gjort arbetet särskilt spännande.

–Man kan undra vad som hade hänt om? En del kan man ju utläsa ur brev men i övrigt får vi försöka förensla oss vad de tänkte, vad de orsade sig för, säger Eva Wendt, som regisserar.

Själv föreställningen utspelar sig mitt bland arkivskåpen, men också i ett mindre rum med sparsam dekoration.

–Lund ska ju profilera sig som de små scenernas stad så detta kan ju ses som en av dem, säger Anders Widell från Mänteatern.

Efter föreställningen ska eleverna i en workshop granska det arkivmaterial som finns kring de tre personerna, fundera kring vad som kan vara sant och falskt och hur man kan använda historiskt material för att skriva fiktion.

Region Skåne har gett ekonomiskt bidrag till föreställningen som man hoppas ska ge inspiration till liknande samarbeten i andra delar av landet.

Intresset har varit stort och lära har vid två tillfällen bjödits in till presentationer av projektet och samtal med författare kring hur man kan använda historiska fakta.

Pjäsen som riktar sig till elever från årskurs åtta till gymnasiet har premiär den 29 oktober och spelas sedan för skolorna till den 17 december.

Flera scener
"Lund ska ju profilera sig som de små scenernas stad så detta kan ju ses som en av dem."

Arden Widell, Mänteatern.

Årskurs åtta till gymnasiet har premiär den 29 oktober och spelas sedan för skolorna till den 17 december.

Om det också blir offentliga föreställningar vet vi inte ännu. Men ett ställfärd kan ju ge mer än så. Stadsplanen från sitt hundraårsjubileum, säger Anders Widell på Mänteatern.

TEXT

SVEN MARTELINUS

FOTO
ANNA BANK

BAKGRUND

Samarbete mellan Mänteatern och Arkivcentrum Syd
» Skolprojektet Satisfaction är ett samarbete mellan Mänteatern och Arkivcentrum Syd.

» Det är avslutat i färd om tre historiska personer som levde i Lund kring första sekelskiftet. Ur det materialet har man gemensamt arbetat fram föreställningen "En tid - tre liv".

» Efter att ha sett den ska eleverna i workshopen "Historiska källor" arbeta med arkivmaterial.

Sydsvenska dagbladet 19/10 2010

TEATER

Satisfaction

Av Magnus Nyländer. Projektled: Karin Sjöberg. Regi: Eva Wendt. Medverkande: Lillemor Hjeltn, Mats Granath, Magnus Nyländer, Ellen Söö. Mänteatern på Sjönes arkivförbund, Lund 26.10.

» Det börjar med att skådespelarna bär fram tre genomlysta porträtt. Konstnären Carl-Fredrik Hill och kvinnorrättskämpen Hildur Sandberg ser unga och segrarissa ut – inte mycket äldre än femton-åringarna i publiken. Bara frälsningssoldaten Ellen Blomkvist är så där vuxet tillknäppt.

"Satisfaction" väcker nyfikenhet på Skånes arkivförbunds arkiv, där föreställningen utspelar sig. Vid enstaka tillfällen förklarar Mänteatern erövra spelplatsen – som när Magnus Nyländers Hill vandrar iväg mellan åndlösa arkivskåp på väg mot det som ska bli en livslång kamp mot galenskapen, för att sedan låta publiken representera rösterna i hans huvud. Också Hildurs kamp för att få leva med den hon älskar är lätt att identifiera sig med. Svårare är det med Ellen Blomkvist vars livsprojekt blir abstrakt och avvägigt, och då hjälper det inte att mötet på Frälsningsarmén gestaltas med härlig musik.

I stort en välspelad föreställning, men man kunde nått längre. Tydligast blottas svagheterna när de tre karaktärerna sammanstrålar och argumenterar mot varandras livsval. Det blir som att man kläffingrigt förklarar projektets idé, istället för att gestalta sina tre människooden. "De ville alla något nytt", säger en av eleverna under den efterföljande workshopen. Det hade räckt med att låta publiken uppleva det – de intellektuella slutsatserna kunde man sparat till efterarbetet.

Projektets ambition är att diskutera förhållandet mellan fakta och fiktion, och för att lyckas fallit ut med det hade föreställningen behövt förmedla en självständigare närbild av de historiska figurerna. För diskussionen handlar inte bara om vilka fakta som finns i arkivet, utan också om vilken sorts fantasi och kunskap som krävs för att bläsa liv i historien – och på vilket sätt arkivmaterial kan trigga igång en sådan nivå.

FREDRIK NILSSON

19.10.2010 arkiv. bildarkiv@sydsvenska.se

Sydsvenska dagbladet 28/10 2010

BILAGA 7.

Workshop *Historiska källor*

Hildur Sandberg

Studera Hildurs fotografi.

- Vad är det som är så speciellt med det, tror ni?

I föreställningen berättas det att Hildur Sandberg var med i den *Kvinnliga studentföreningen*.

- I vilket dokument kan man se att Hildur var medlem i föreningen?
- Vad får man veta om Hildur och de andra medlemmarna?

Titta på brevet som Hildur skrev till sin bror.

- Vad berättar Hildur? Vad får vi veta om den kvinnliga studentföreningen?

I artikeln från tidningen *Arbetet* kan man läsa att en rösträttsdemonstration genomfördes i Lund 1902.

- Kan vi med säkerhet säga att Hildur och hennes vänner deltog demonstrationen?
- Varför har man i föreställningen valt att låta Hildur delta, tror ni?

.

- Hur vet vi att Hildur Sandberg höll föredrag om kvinnlig hygien?

- I vilket av dokumenten framgår det att Hildur och Adolf Björk hade ett förhållande?

Vem har skrivit dokumentet och varför skrev man det?

I föreställningen dör Hildur med ett glas mjölk i handen och ingen visste varför hon dog.

- Stämmer det med verkligheten?

Läs polisförhöret och artikeln om Hildurs obduktion.

Källor:

Fotografi av Hildur Sandberg, Lunds arbetarkommuns fotosamling: Skånes Arkivförbund

Brev till brodern Fritz 1902 : Johannes Blidfors arkiv, Skånes Arkivförbund

Matrikel från Kvinnliga studentföreningen 1903, Akademiska föreningens arkiv

Artikel om demonstrationen i Lund, *Arbetet* 27/4 1902

Annons, *Arbetet* 2/12 1903

Polisprotokoll nr. 85 (23/12 1905) med avskrift, Åklagare och polisen i Lunds arkiv, Landsarkivet i Lund

Artikel om obduktionsprotokollet, *Arbetet* 10/3 1905

Workshop *Historiska källor*

Carl-Fredrik Hill

Läs brevet som Carl Fredrik Hill skrev till sin familj 1876.

- Var befinner sig han när han skriver det och vad gör han där?
- Hur uppfattar Hill den franska målerikonsten jämfört med den svenska?

I artikeln från Syd Svenska dagbladet 1875 får man veta att en av Carl Fredrik Hills målningar ställdes ut på Konstsalongen i Paris.

- Vad tyckte skribenten om Hills måleri?

I föreställningen blir Hill galen.

- Stämmer det med verkligheten? I vilket dokument kan ni läsa om detta?

Vad får ni veta om Hill när ni läser dokumentet? (se markering)

Carl Fredrik Hill talar om sig själv som "Kung mej" vid flera tillfällen i föreställningen.

Uttrycket är hämtat från en dikt som en man vid Lars Norén. Läs dikten och titta på teckningen som Hill ritat.

- Varför tror ni att Lars Norén har valt att kalla Hill för "Kung mej"?

När Hill dog var han fortfarande inte riktigt erkänd som konstnär.

Den slutsatsen kan man dra om man tittar på den bouppteckning som upprättades i samband med hans död 1911.

- Hur mycket var värdet på Hills målningar? (se markering)

Jämför värdet på dessa tavlor med den målning som nyligen såldes på Bukowskis auktionsfirma.

Källor:

Brev till familjen 1876, Carl Fredrik Hills brevsamling, Lunds universitets handskriftsavdelning

Recension av Hills konst, Syd Svenska dagbladet 3/4 1875

Sjukjournal, St. Lars hospital, Regionarkivet

Kung Mej, ur boken om *Carl Fredrik Hill* från 1999. Karin Sidén (red).

Bouppteckning från 1911, Rådhusrätten och magistraten i Lund, Landsarkivet i Lund

Auktion av Det blommande fruktträdet, www.bukowskisauktioner.se 2010-06-09

Fotografi av Carl Fredrik Hill och hans bostad på Skomakaregatan i Lund, Lunds universitets bildsamling

Workshop *Historiska källor*

Ellen Blomkvist

I ett av dokumenten kan man se att Ellen Blomkvist var inskriven i Frälsningsarmén och att hon skickades ut till olika kårer i landet.

- Hur många kårer var Ellen på mellan åren 1888 och 1897?
- Varför tror ni att man i föreställningen endast valt att berätta om Lund och Amerika?

Titta på bildillustrationen från tidningen Stridsropet?

- Vem var det som gav ut tidningen?
- Vad berättar bilden och hur kan den kopplas till Ellens liv?

Titta på den lilla tecknade bilden av Ellen Blomkvist. Försök med hjälp av bilden finna henne på de båda gruppfotoerna från Lunds kår.

- Finns det något i bilderna som tyder på att Ellen är kapten för kåren?
- Vilken av fotografierna är äldst, tror ni? Vad kan bilderna berätta för oss om Lunds kår?

I föreställningen attackerades Ellen och hennes kamrater av allmänheten. Man fick även veta att Ellens väninna blev fängslad för att hon predikat Guds ord på gator och torg.

- Var detta något som hände i verkligheten? Vilka källor berättar om det? (se markering)

Läs brevet som Ellen skrev till Frälsningsarméns högkvarter 1897.

- Varför skriver Ellen brevet? Var ska hon resa?

Hur känner hon inför detta?

Källor:

Uppgifter om Ellen Blomkvist, Frälsningsarméns arkiv

Tecknad bild av Ellen Blomkvist, Stridsropet 18/3 1903

2 st. gruppfotografier, Lunds kår frälsningsarmés arkiv, Skånes Arkivförbund

Illustration ur Stridsropet nr. 7

"Bref från fängelset", Stridsropet 25/1 1890

Brev till högkvarteret 1897, Frälsningsarmén arkiv i Stockholm

Historik från Lunds kår, Lunds kår frälsningsarmés arkiv, Skånes Arkivförbund

Workshop *Historiska källor*

Gemensamma frågor

- Varför väljer man ofta att blanda fakta och fiktion när man skapar berättelser?

Är det okej att göra det?

Vilka problem kan uppstå?

- På vilket sätt är föreställningen en blandning mellan fakta och fiktion?

Hur kan vi veta att dessa tre personer har funnits på riktigt?

Tror ni att de träffade varandra i verkligheten?

Om ja, varför?

Om nej, varför har man valt att göra det i föreställningen?

- Varför har vi valt att berätta om just dessa personer, tror ni?

Finns det något som förenade dem åt?

- Varför har man forskat och skrivit så mycket om Carl-Fredrik Hill, men inte så mycket om Hildur Sandberg och inget alls om Ellen Blomkvist?

BILAGA 8.

Utvärderingsfrågor för projektet *Satisfaction*

1. Vilka förväntningar hade ni på besöket? Blev det som ni hade tänkt er?
2. Hur uppfattade eleverna föreställningen och arbetet med källorna?
3. Förberedde ni eleverna på något sätt innan ni kom hit? Vad gjorde ni då?
4. Kommer ni att kunna återkoppla besöket till era fortsatta lektioner?
5. Har innehållet i projektet varit relevant för er undervisning i svenska resp. historia? På vilket sätt?
6. Ett av syftena med projektet har varit att problematisera fakta och fiction och att få eleverna att reflektera kring berättande och gestaltning. Tycker ni att projektet har lyckats med detta?
Om ja, vad var det som fungerade?
Om nej, vad var det som inte fungerade och vad skulle vi ha gjort istället?
7. Hur brukar ni arbeta med fakta och fiktion i svensk- och historieundervisningen?
8. Har projektet gett er några nya idéer och uppslag kring hur man kan undervisa kring fakta och fiktion?

Var vänlig maila in svaret senast den 20 december till cecilia@manteatern.se

Tack på förhand!

Skånes Arkivförbund och Månteatern

BILAGA 9.

Utvärderingsfrågor för projektgruppen

1. Vad tycker du om att ha gjort det här projekt och varför?
2. Har det gett dig något eller har du lärt dig något att vara en del av detta? och i så fall vad?
3. Finns det något vi ska ta med oss inför framtiden och liknande projekt för att göra dem bättre? i så fall vad?
4. Hur upplever du att samarbetet har fungerat mellan Skånes Arkivförbund och Månteatern? Är det några konkreta saker du tänker kunde ha underlättat samarbetet eller upplever du att det fungerat bra?
5. Processerna som jag tänker är; en förproduktion (det är tiden innan repstart), det andra är repperioden och det tredje är spelperioden.
6. Hur upplevde du de gemensamma aktiviteterna vi gjorde tillsammans innan repstart? Såsom Kulturen besöket, besöket och träffen på Arkivet mm? Är sådana gemensamma aktiviteter givande?
7. Tycker du att du fick någon inblick i projektet under förproduktionstiden? Hur upplever du att du fått information om projektet under resten av tiden?
8. Som skådespelare är ni fortfarande i spelperioden, så vi kan ju inte säga för hela spelperioden men hur fungerar det för dig? Med speltiderna, att det är uppdelat med andra saker mellan, bygg och riv, förberedelsetider, och om det är något jag har glömt påminn mig gärna. För Helen, Karin och Cecilia finns också en spelperiod och workshops period vad har fungerat och inte?
9. Hur har repetitionsperioden fungerat för dig? Med tider, planeringen, information, teknik ljus och ljud, tid för att repetera, provpublik etc. Är det något ni hade önskat annorlunda isåfall vad och på vilket sätt?
10. För Hans, Magnus, Eva, Helen, Mats, Cecilia har vi haft olika andra processer. Såsom Manusprocess, tekniskprocess, publik och marknadsföringsprocess, musikprocess, projektledning och budgetprocess förberedelse för regissör.
11. Är det något som kunde ha tänkts på, planerats, budgeterats på annat sätt, informerats annorlunda?
12. Hur har det varit att komma till ett annat rum än det vanliga spelrummet? Och att komma till någon annans arbetsplats och deras verksamhet? Vad har fungerat och vad har inte fungerat?

13. Hur har processen för Karin, Cecilia, Helen fungerat? Om det är något som inte fungerat, vad kan vi gjort annorlunda?
14. Repetitionsprocessen var kortare än vanligt hur var det?
15. Manus var nu skrivet av någon som var med och spelade, Hur var det?
16. Vi hade inga resurser till övrig personal såsom scenograf, kostymör etc? Hur var det?
17. Några personer har ledningsfunktioner är det något som du vill nämna bra eller mindre bra?
18. Är det något som du upplever är glömt att fråga om uppskattar jag om du tar upp det.